

משנה. כאילו אוכל קליות. נחלקו רש"י והרמב"ם בבי' דברי ר"מ, [וכמו שהעיר הרש"ש כאן ועוד], רש"י מפרש דכוונת ר"מ ליתן שיעור אחר לדין אכילת פרס, דלרבנן שיעור ההפסק הוא כדי אכילת פרס, ולר"מ הוא שיעור אחר שאם מפרר הכזית לחלקים קליות ואוכלם כמה זמן זה יקח. אבל ברמ' בפיה"מ ביאר דכוונת ר"מ היינו באכילה כזו של קליות דאוכל תמיד בלי הפסק, ור"מ ג"כ מודה לדין כא"פ ורק ס"ל דזה נוגע בהפסק, אבל אם לא הפסיק וממשיך לאכול כל הזמן אז הכל מצורף יחד. וכן הביא בשטמ"ק בהשמות אות יד בשם תוס' שפ"י כן.

והחת"ס כאן בהגהותיו הקשה על ר"מ ממה שאמר ר"מ עצמו בזבחים (ע, א) דשיעור נבלת עוף טהור הוא בכא"פ, והלא לר"מ לית ליה שיעור זה. ותי' הגרי"פ פערלא על רס"ג (ח"ג מילואים סי' ז) דכ"ז ק' רק לרש"י, אבל להרמ' ודאי מודה לכא"פ אם הפסיק ורק מוסיף דאם לא הפסיק מצורף לעולם.

בעיקר דין כא"פ יש להקדים מחלוקת ונידון גדולה באחרונים, מה היה הדין לולי חידוש של כא"פ, דעיקר דין כא"פ מהלכה למשה מסיני כמש"כ רש"י בפסחים (מד, א) ובסוכה (מב, ב). מה הדין לולי ההלכה, האם כל הפסק היה חייב, ואכל חצי זית ולמחר חצי זית נמי חייב, [או עכ"פ כזמן של ר"מ להנ"ל ברמ' של אוכל קליות דשיעור זמן לאכול באכילה ממושכת], וקמ"ל דכא"פ דרך בשיעור הזה מצורף. או אפשר להיפך בלי ההלכה כל האכילה בעינן בב"א ממש בלי הפסק כלל, וקמ"ל הלכתא דאפי' הפסיק כא"פ נמי מצורף.

וכתב המנחת חינוך (מצוה קסא אות טו) דלכאורה יש בזה סתירת הסוגיות, וכבר עלתה קושיא זו לפני גדולי ישראל, וע' חת"ס (או"ח סי' קמ) ועוד, וכן האריך בזה באחיעזר (ח"ג סי' ה), ובשיעורי הגרי"ז כמה פעמים, בזבחים (לא, א ולהלן שם ע, א). וגמ' א' הוא בזבחים (ע, א) לגבי דין נבלת עוף טהור דמטמא בבית הבליעה והשיעור שם הוא בכא"פ, ואמרו בגמ' דבעינן קרא לזה דסד"א חידוש הוא דמטמא בבית הבליעה ואפי' יותר נמי מצטרף דלא דמי לכל האכילות בתורה, ע"ש ברש"י, משמע דאם אינו ככל האכילות ואינו בכלל ההלכה, ממילא מצורף אפי' יותר מכא"פ.

אולם מצד שני בגמ' חולין (קג, ב) שאל ר"ל לריו"ח מה הדין בכזית של אבר מן החי שחלקו לשנים ואכלו, ופירש"י האם מצורף בהפסק בכא"פ כמו כל האיסורים, או פרשת אבר מן החי חידוש הוא דחייב גם בגידין ועצמות ואין לך בו אלא חידושו ורק אם אכל בב"א חייב, ולא בכא"פ כמו כל האיסורים. משמע דבלי ההלכה הוי בב"א ממש ואין צירוף הפסק כלל, ושיעור כא"פ הוא לקולא. וע' חת"ס שהאריך דיש באמת מחלוקת הסוגיות, וכתב דתלוי אם אכילה מסברא הוא בכזית או בכל שהוא, ע"ש.

והנה, דין כא"פ מצינו באיסורים, אבל במצוות כמו אכילת מצה פסק בשו"ע (או"ח סי' תעה ס"ז) דג"כ מהני כא"פ לאכילת מצה, ובמג"א שם (סק"ד) כתב דרך בדיעבד מהני, אבל לכתחילה יש לאכול הכל בב"א, וכלשון השו"ע דרך בדעבד יצא. וכתב המחצית השקל דהטעם דאפשר בכלל ליכא דין כא"פ במצוות, ואז שוב הדר דינא דצ' לאכול בב"א ממש וכמו שמצינו לעיל באבר מן החי דיש צד דצ"ל בב"א. וצ"ל דהוא רק צד לחומרא, אבל בדיעבד הרי יצא.

[ובחידושי הגר"ח (סי' לח) ביאר מהגרי"ז דלעולם יש חידוש של כא"פ במצוות ורק מאחר דהלכתא הוא דיכולים לצרף יותר מבב"א אבל בלי הלכתא צ' ממש ביחד, ממילא יש ענין לכתחילה לאכול הכל בב"א. אבל אם ההלכתא להיפך דבלא"ה מצורף עוד יותר ודאי אין ענין לאכול בב"א ממש. ומ"מ סו"ס צ"ע דיש הלכתא דמהני בכא"פ ומהיכ"ת להחמיר לכתחילה על ההלכתא, אם ההלכתא קאי על מצוות, ע' בכ"ז בהגדה של פסח (שבח פסח) להג"ר ישמעאל הכהן (כב, א) שתמה בזה על המג"א].

בעיקר השיעור כא"פ, השיעור של חצי ככר, ולמשנה בעירובין (פב, ב) היינו של ח' ביצים, וא"כ שיעור כא"פ ד' ביצים, אבל יש תנאים במשנה שם דהככר ו' ביצים וא"כ חצי ג' ביצים, ונחלקו להלכה בראשונים, ושי' רש"י בכל מקום כר"ש דככר של ח' ביצים, וכן פסק הטור (או"ח סי' תט), אבל הרמ' (עירובין א, ט ומאכ"א יד ח, ועוד) פסק כשיעור ו' ביצים, והם ב' דיעות בשו"ע (או"ח סי' שסח וסי' תריב).

וכ"ז נפק"מ למעשה בשיעור הזמן, וידוע בחת"ס בשו"ת ח"ו סי' טז הוכיח מגמ' להלן שהשיעור הוא ט' מינוט, וגוליות עליות על מקוואות (פ"י מ"ז) כתב דיש לו קבלה מהרב בעל התניא ששיעורו ח' מינוט, וערול"נ בביכורי יעקב (או"ח סי' תרי"ט ס"ק יג) כתב ז' ומחצה. ויש כמה וכמה דיעות בנושא, ובאגר"מ (או"ח ח"ד סי' מא) הביא ממרחשת (או"ח סי' יד אות ו) דשיעורו קצת יותר מג' ומחצה, ואומרים שכן נהג

החזו"א למעשה להחמיר במצה כשיעור הזה, ובחזו"ס שם דלכל היותר ודאי אינו פחות מב' מינוט, ובשיעורים של תורה להקה"י כתב להחמיר כשיעור ב' מינוט.

עוד נידון גדול האם שיעור כא"פ מתחילת האכילה עד סופה, או רק שיעור ההפסק, ולשון הגמ' להלן וכן רוב ראשונים מתחילת האכילה עד סופה, אבל בלשון התוס' כאן (ד"ה מתחילה) משמע דאם הפסיק כא"פ בין האכילות משמע שיעור באכילות. וכן דקדק בתוס' יו"כ (יומא פ, ב) מדברי הר"ן ביומא שם, שכתב בין אכילה לאכילה וכו', וכע"ז דקדק במנח"ח (שיג אות י) בלשון החינוך שם. אמנם כידוע בתולדות אדם (פ"ב ד"ה פעם אחת) אמר ר' זעלמעל"ע זצ"ל לדחות דברי הר"ן דהרי מצינו ג"כ לשון עשרה ימים שבין ר"ה ליו"כ, והרי ליכא י' ימים ביניהם, ובע"כ ביניהם ביחד עמם וכמו כן ביחד עם האכילות.

גם בשו"ע (או"ח סי' תעה ס"ו) גבי אכילת מצה כתב שלא ישהה בין אכילה לאכילה יותר מכא"פ, וכתב המג"א ס"ק טו) דהלשון ל"ד, וכן ביו"כ כתב מתחילתה ועד סופה, וכאמור לשון בין ובין אינו מוכרח כנ"ל.

ומצינו חידוש בזה ברש"ש בשבת עא, ב) הביא מבאר אברהם לחלק בין איסורים דהכל מצורף למצוות דתלוי בין האכילות, ומדוקדק כן בלשון שו"ע הנ"ל, שכתב לשון בין אכילה לאכילה כנ"ל רק במצה, אבל ביו"כ כתב מתחילה ועד סופה.

יג, א

כל המשקין מצטרפים לפסול את הגוויה בכא"פ. הנה, מפורש בגמ' דגם משקים שמטמא הגוויה ברביעית מ"מ שיעור ההפסק הוא בכא"פ כמו אוכלים, וכ"כ הרמ"ל לגבי פסול גוויה בהלכות שאר אבות הטומאות (ח, יא). אבל באיסורי שתייה כמו תרומה לזר כתב הרמב"ם תרומות (י, ג) דשיעורו בכדי שתיית רביעית, וכ"כ לגבי שתייה ביו"כ. ובראב"ד תרומות שם השיג דבכריתות לא משמע כן, וע' מ"מ דהיינו ברייתא כאן בגמ', ובביאור הגר"א (או"ח סי' תריב ס"י) ציין דכ"ה בלשון המשנה דשתה ושהה כא"פ וכו', מבואר דתלוי בא"פ. ובראב"ד כתב מקור להרמ"ל מתוספתא תרומות (פ"ז ה"א) וכתב דסו"ס בגמ' מבואר דגם משקים בכא"פ.

וברמ"ל הרי מודה לו בטומאת גוויה, ובע"כ ס"ל דליכא פלוגתא, וחלוק איסורי שתייה מדין טומאת גוויה, וע' נז"כ שם כמה טעמים שונים בזה להרמ"ל. ולדינא באיסורים כמו יו"כ, ע' שו"ע (תריב י) ב' דיעות אם תלוי בכא"פ או ברביעית.

בברייתא לא התירו לטבול על פחות מכשיעור ומצטרף אח"כ, אבל מעוברת התירו לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה. והברייתא והביאור חסר הבנה, וכן עיקר השו"ט בגמ' ק' להבין, ויש מחלוקת באחרונים בב' דין זה.

ונקדים דתוס' הקשו דמה ההיתר למעוברת לאכול אוכלים טמאים, הלא אין שום איסור על ישראל לטמא עצמו, ות"ל דכאן מייירי לענין לאכול תרומה אח"כ. והקשו בהר הבית ורד"ל ועוד דסו"ס מאחר דההיתר כאן רק לאכול פחות מכשיעור א"כ לא נטמאה כלל ומה החידוש דאוכלת תרומה אח"כ, ומה ההיתר כאן מפני הסכנה. וכתב בהר הבית דבע"כ מבואר כאן בתוס', דיש איסור מדרבנן כמו חצי שיעור לאכול פחות מכזית של טמאים, אם רצונו לאכול אח"כ תרומה, וכל אדם אסור לעשות כן שמא יאכול כשיעור וכו', וקמ"ל במעוברת מותרת מפני הסכנה. וכ"כ בעולת שלמה בב' התוס'.

ובחקרי לב או"ח סי' מד הוכיח מכאן דגם בטומאה יש ענין חצי שיעור, דבעלמא רק באיסורים מצינו כן, וכאן נתחדש בתוס' דיש איסור חצי שיעור של טומאה, ולטעם דחזי לאצטרופי א"ש גם בטומאה, וע"ש שנחלקו בזה הרדב"ז והחוות יאיר, והוכיח מכאן כרדב"ז דגם בטומאה יש איסור חצי שיעור.

וכ"ה פשטות דברי התו"י דכאן מדרבנן גם לר"ל יש איסור חצי שיעור מדרבנן לטומאה, ע"ש.

אבל בחפץ חיים בליקוטי הלכות כתב לפרש דברי התוס', ומפורש כן ברמ"א אבה"ט ח, יג, דההיתר כאן אפי' לאכול שיעור שלם כא"פ, וכל אדם נטמא, ואין הנידון כאן בחצי שיעור, וקמ"ל דמעוברת הקילו דאין צירוף בין האכילות ולא נטמאה, דהרמ"ל כתב דהקילו דא"צ טבילה, ואם רק אכלה פחות מכשיעור בלבד אין חידוש בזה, ובע"כ החידוש הוא אפי' בכא"פ, ולשון הגמ' פחות מכשיעור היינו בב"א, דאם בב"א אכלה שיעור שלם גם מעוברת טמאה, ורק בצירוף כא"פ מהני.

והמקשן הקשה אפי' טובא נמי יש להתיר והשיב דרק לא בב"א, ע"ש בח"ח.

עוד ביאור שלישיית כתב ברגמ"ה כאן דאין הנידון כלל לגבי אוכלים טמאים, אלא התירו למעוברת לאכול פחות מכשיעור ביו"כ. וכן משמע בהרבה ראשונים ביומא שפי' כן בגמ', ע' רא"ש יומא (פ"ח סי' יג)

בסוגיא דהקל הקל תחילה, וכן בר"ן יומא שם, וכ"ה דקדק בתורת רפאל סי' קז מדברי הרמב"ן בתורת האדם, שכולם פי' כוונת הגמ' לאיסור יו"כ. וע' מנחם שלמה דכן יל"פ בכוונת התו"י שיש איסור חצי שיעור מדרבנן גם לר"ל, דהכוונה לאכילת יו"כ.

ודין זה נפסק בשו"ע תריח ס"ז דמאכילים מעוברת פחות פחות מכשיעור, וע' ביאור הגר"א שם דמקורו בכריתות כאן. והיינו כפי' רגמ"ה ושאר.

והרא"ש מפרש הגמ' דהמקשן הקשה דמפני פיקוח נפש יש להתיר אפי' כשיעור, וע"ז תי' בגמ' דיש דין הקל הקל תחילה, ולכן מתחילים עכ"פ בשיעורים פחות פחות מכשיעור, ע"ש.

סוגיא דהכשר בחלב. בתחילה פי' בגמ' דההיתר לינק לתינוק דליכא הכשר. והיינו דחלב לא הוי משקה ובעי הכשר, ופירש"י דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, [ע' שבת קמז, ב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה], ובתוס' ובשבת (קמז, א) יותר, כתבו דהוי עיקר מאכלו של תינוק ולכן יש לו דין אוכל ובעי הכשר. וע' תוס' שם דא"כ איך מטמא התנור להלן דרך משקה מטמא התנור מדרבנן, ע"ש.

ורבא הקשה דחלב אשה הוא מעיין וא"צ הכשר, ולכן שלא לרצון דלא ניחא ליה נמי טמא, ולמסקנא אינו מעיין ושלא לרצון היינו מן הסתם דסתם תינוק קריבה אצל חלב, אבל לא ניחא ליה באמת פטור.

ונחלקו רש"י ושל"ח מי הניחותא כאן, רש"י כתב התינוק, ושל"ח (יג ב אות ד) כתב האם, והנה, ידוע שיטת הרמב"ם (טו"א א, ב) דניחותא בעי דעת בעלים דווקא. וכתב הקה"י (סימן ד) דמוכח כאן דאינו תלוי בבעלות אלא במי שמשתמש ונהנה, ולכן כתב רש"י דתלוי בתינוק דאינו הבעלים בממנות ומ"מ מספיק. וסברת השיטה רק דסו"ס אין לו דעת, אבל מודה בעצם דמספיק בדעתו הגם דאינו הבעלים.

ויישב בזה דאפי' מע"ש דממון גבוה ואינו בעלים מ"מ הוא הבעלים להכשר, ודלא כמנח"ח (מצוה קס אות ו) בשם הקצות (תו, א) דגם מע"ש ממון גבוה סו"ס הוי הבעלים וזה מספיק.